

ศักยภาพและรูปแบบการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหารและอาหารปลอดภัยในชุมชนตำบลควนรู อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา

อมาวาสี อัมพันศิริรัตน์ ส.ค.* ทรงฤทธิ์ ทองมีขวัญ พย.ม.* เกษศิริพันธ์ ภู่เพชร พย.บ.* วิกานดา หมดอดัดัม พย.บ.*

* อาจารย์วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสงขลา

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาศักยภาพและรูปแบบการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหารและอาหารปลอดภัยในชุมชนตำบลควนรู อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 36 คน ผู้ให้ข้อมูลหลักถูกคัดเลือกแบบเจาะจงใน 4 องค์การหลัก คือ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ องค์กรท้องถิ่น และภาคประชาชน แกนนำแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เกี่ยวกับอาหาร เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ร่วมกับการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ของแหล่งเรียนรู้เหล่านั้น ใช้เทคนิคการตรวจสอบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ศักยภาพของชุมชน เป็นทุนทางสังคมทั้งเชิงโครงสร้างและทุนเชิงกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วยทุนคน ทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งประโยชน์ในชุมชน ทุนเงิน และทุนองค์กร/หน่วยงาน/สถาบัน 2) รูปแบบการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหาร ชุมชนมีระบบและกลไกขับเคลื่อนการทำงานผ่านระบบความมั่นคงทางอาหารและสัมมาชีพ โดยมีรูปแบบการจัดการด้านต่างๆ คือ การจัดการงาน การจัดการคน การจัดการฐานทรัพยากร การจัดการภูมิปัญญา และการจัดการทุน และ 3) รูปแบบการจัดการด้านอาหารปลอดภัย ชุมชนมีระบบและกลไกขับเคลื่อนการทำงานผ่านระบบการดูแลสุขภาพในตำบล โดยมีทุนทางสังคมทั้งหน่วยงานราชการในพื้นที่และภาคประชาชนทำหน้าที่ ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่อาหารตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังนั้น ควรพัฒนาศักยภาพของทุนทางสังคม รวมทั้งผลักดันรูปแบบการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหารและอาหารปลอดภัยให้คงอยู่และมีศักยภาพสูงขึ้นต่อไป

คำสำคัญ: ศักยภาพ รูปแบบ การจัดการด้านความมั่นคงทางอาหารและอาหารปลอดภัย

Community Capacity and Food Security and Food Safety Management Model: A Case Study in Khuan Ru Sub-district, Rattaphum District, Songkhla Province

Amavasee Ampansirirat Dr.P.H.* Trongrit Thongmeekhaun M.N.S.* Kedsirin Phuphet B.N.S.*

Wikanda Mad-a-dam B.N.S.*

* Nurse Instructor, Boromarajonani College of Nursing, Songkhla

Abstract

This ethnographic research aimed to explore the community capacity and identify a model of food security and food safety management in Khuan Ru sub-district, Rattaphum district, Songkhla province. Sample consisted of 36 key informants, purposively selected from four groups of stakeholders including: 1) local administrative organization, 2) government agencies, 3) local organizations, and 4) public sectors (a group of food learning unit leaders). Focus group technique and in-depth interview were applied for data collection. Non-participatory observations were also performed to observe activities in food learning units. Triangulation technique was used. Data were analyzed using content analysis.

Results revealed that the community capacity was a social capital in terms of structure and learning process including human capital, natural resources and community facilities, money, and organization/agency/institution in the community. There was a community-driven mechanism and system that were used to manage food security. There were various aspects of management including the management of work, human resource, resource base, local wisdom, and capital management. The community's management of food safety had system and the community-driven mechanism of working through health care system in the sub-district. The involved social capital were the local government agencies, the public sector as well as food chain from downstream, midstream, and upstream. Therefore, a capacity building of the social capital should be promoted and increased. Efforts should be made to sustain high quality of food security and food safety management in the community.

Keywords: capacity, model, food security management, food safety management, community

บทนำ

ความมั่นคงทางอาหาร เป็นความต้องการให้คนทุกคน มีความสามารถเข้าถึงอาหารได้ตลอดเวลา เพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อการมีชีวิตที่ดีและสุขภาพที่เข้มแข็ง ซึ่งองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ได้แบ่งความมั่นคงทางอาหารออกเป็น 4 มิติ คือ ความพอเพียงของปริมาณอาหาร การเข้าถึงทรัพยากรที่พอเพียงของบุคคล การใช้ประโยชน์ด้านอาหาร และเสถียรภาพทางอาหารที่ประชาชน คราวเรือน และบุคคลจะต้องเข้าถึงอาหารที่เพียงพอตลอดเวลา¹ รวมทั้งอาหารเหล่านั้นต้องมีคุณภาพ และปลอดภัยด้วย จึงจะส่งผลดีต่อสุขภาพของคนในชุมชน ทั้งนี้ “คุณภาพ” หมายถึง อาหารที่มีความสด ใหม่ คงสภาพ ความเป็นอาหารที่มีสารอาหารอันครบถ้วน ไม่พร่องไปจากกระบวนการผลิต แปรรูป หรือหมักดอง ซึ่งอาจทำให้สารอาหารที่มีคุณค่าสูญสลายไป ส่วน “ความปลอดภัย” หมายถึง อาหารที่ปราศจากสารที่ก่อพิษภัยต่อร่างกาย ทั้งที่อยู่ในรูปของเชื้อโรค และสารเคมีที่เป็นพิษต่าง ๆ²

ประเทศไทยมีทรัพยากรอาหารที่สมบูรณ์มาตั้งแต่อดีต เนื่องจากสภาพที่ตั้งและภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของพืชและสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ ส่งผลให้มีความหลากหลายทางด้านอาหารตลอดทั้งปี³ แต่ปัจจุบันพบว่า ปริมาณอาหารและความหลากหลายของชนิดอาหารที่ได้จากธรรมชาติและการผลิตมีน้อยลง ซึ่งเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย ตั้งแต่การหดตัวของภาคเกษตร การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคของคนในสังคม จนถึงการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศที่มีผลกระทบต่อปริมาณผลิตผลที่ได้⁴ ทั้งนี้ ปัจจุบันวิถีชีวิตของประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งพาตนเอง พึ่งพาธรรมชาติ พึ่งพาอาหารจากการผลิตในครัวเรือนมาเป็นการซื้อหามารับบริโภค เกษตรกรมีการใช้สารเคมีในการบำรุงพืช หรือเพื่อถนอมอาหาร อาจเนื่องจากต้องการความสะดวก ความเร่งรีบ และการไม่ทราบถึงอันตรายและพิษของสารเคมี⁵ เกิดปัญหาที่ตามมาคือ อาหารที่ไม่ปลอดภัย⁶ เช่น พบสารเคมีในเนื้อไก่และสุกรจากฟาร์มที่มีการตกค้างของยาปฏิชีวนะและสารเร่งเนื้อแดง พบสารที่ใช้บำรุงและป้องกันกำจัดศัตรูพืชตกค้างในกลุ่มผักและผลไม้ พบวัตถุเจือปนอาหารไม่ถูกต้องตามกฎหมาย และสารห้ามใช้ในอาหาร⁷ วิจัยรุ่นในชนบทมีอาหารไม่เพียงพอจะรับประทานร้อยละ 3.6 ด้วยเหตุผลคือไม่มีเวลาพอที่จะซื้อหรือเตรียมอาหารร้อยละ 16.6 นอกจากนี้พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล ครอบครัว และปัจจัยระหว่างบุคคล และสิ่งแวดล้อมภายนอกมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอาหาร⁸

แนวทางการจัดการปัญหาด้านอาหารในระดับประเทศ มีขึ้นในปี พ.ศ. 2551 โดยมีพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ เพื่อเป็นกลไกให้เกิดการดำเนินงานอย่างบูรณาการและการบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตอาหาร การดูแลด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหารในห่วงโซ่อุปทาน โดยขับเคลื่อนนโยบายในระดับท้อง

ถิ่นผ่านกลไกการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีเป้าหมายคือ ประชาชนในระดับชุมชนสามารถเข้าถึงอาหาร สร้างความมั่นคงด้านอาหาร และอาหารปลอดภัย ให้เกิดขึ้นในระดับชุมชน⁹ ดังการศึกษาพบว่า โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำภาคประชาชน ร่วมกันออกแบบกระบวนการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการแก้ปัญหาสารพิษตกค้างในเลือดของเกษตรกร ผลลัพธ์ทำให้ประชาชนหันมาบริโภคพืช ผักปลอดภัย มีแกนนำในการจัดกิจกรรมตลาดสีเขียว⁷ การศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า หากมีการร่วมประสานระหว่างองค์กรหลักในชุมชน และดึงศักยภาพในชุมชนมาใช้ในการจัดการปัญหา สามารถแก้ปัญหาได้โดยสอดคล้องกับบริบทของชุมชนนั้น ๆ และมีความยั่งยืน เพราะชุมชนที่มีศักยภาพ คือชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นปึกแผ่น มีความสามัคคีและเอื้ออาทรต่อกัน มีศักยภาพในการพึ่งตนเอง¹⁰

อาจกล่าวได้ว่าศักยภาพชุมชน คือทุนทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีปรากฏอยู่แล้วในทุกชุมชน อยู่ที่ชุมชนใดจะเห็นคุณค่าของทุนทางสังคมนั้นๆ และนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป¹¹ เนื่องจากทุนทางสังคมเป็นลักษณะเด่นขององค์กรทางสังคม เช่น ความไว้วางใจ บรรทัดฐาน และเครือข่าย ซึ่งสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของสังคมโดยการส่งเสริม เกื้อหนุน การร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งกันและกัน¹²

ตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา เป็นตำบลนำร่องที่สถาบันการจัดการระบบสุขภาพ ภาคใต้ (สจรส.) ให้ทุนดำเนินการเกี่ยวกับอาหารและโภชนาการในชุมชน ภายใต้แผนงานบูรณาการเสริมสุขภาพด้านอาหารและโภชนาการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 ที่ครอบคลุมทั้งด้านความมั่นคงทางอาหาร อาหารปลอดภัย และโภชนาการสมัย โดยเปิดโอกาสให้พื้นที่ออกแบบการวางแผน และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เอง เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน ด้วยความสำคัญของอาหาร โภชนาการ และการมีศักยภาพของชุมชน ที่มีทุนทางสังคมอยู่หลากหลาย คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาศักยภาพ และรูปแบบการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหารและอาหารปลอดภัย ตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานแก่สถาบันการจัดการระบบสุขภาพ ภาคใต้ ในการสังเคราะห์ข้อเสนอเพื่อการพัฒนา นโยบายและระบบสนับสนุนต่าง ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาศักยภาพและรูปแบบการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหารและอาหารปลอดภัยในชุมชน ตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้ให้ข้อมูล เป็นแกนนำในการพัฒนาความมั่นคงทางอาหาร และอาหารปลอดภัย ในตำบลควนรู อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา เลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 36 คน ใน 4 องค์กรหลักคือ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการในตำบล (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) โรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน) องค์กรท้องถิ่น (กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน) และภาคประชาชน (ศูนย์พิทักษ์สิทธิผู้บริโภค อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน แกนนำแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับอาหารและโภชนาการ)

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแนวทางการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 6 ข้อ โดยเน้นในการค้นหาศักยภาพและรูปแบบการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหารและอาหารปลอดภัย ดังนี้ 1) วิวัฒนาการของการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหารและอาหารปลอดภัยประกอบด้วยอะไรบ้าง 2) สถานการณ์ด้านอาหารและโภชนาการของตำบลเป็นอย่างไร 3) ศักยภาพชุมชนมีอะไรบ้าง 4) องค์กรหลักในตำบลที่ร่วมกันพัฒนาระบบอาหารมีอะไรบ้าง 5) เป้าหมายของกระบวนการพัฒนาระบบอาหารคืออะไร และ 6) ผลลัพธ์ของการพัฒนาและผลกระทบคืออะไรบ้าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่าง 1 ตุลาคม พ.ศ. 2557 -30 กันยายน พ.ศ. 2558 โดยวิธีการต่าง ๆ คือ 1) การสังเกตกิจกรรมต่างๆ จากพฤติกรรมการจริงในแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารในชุมชน จำนวน 10 แหล่งเรียนรู้ 2) การสัมภาษณ์เจาะลึก เป็นการใช้ทักษะการพูดคุย ให้ผู้ให้ข้อมูลได้อธิบายประสบการณ์ตรง ด้วยการบอกเล่าให้ละเอียดและครอบคลุมทุกแง่มุมเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนาความมั่นคงทางอาหารและอาหารปลอดภัย และ 3) การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจัดให้มีการสนทนาของผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการหาข้อสรุป ที่วิเคราะห์มาจากการสังเกตและการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยที่เชิญผู้ให้ข้อมูลมาพบทวนความเข้าใจต่อเหตุการณ์และหาคำอธิบายร่วมกัน ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เจาะลึก ถูกบันทึกเป็นไฟล์เสียงเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสงขลา ในการศึกษาครั้งนี้ได้คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิประโยชน์ ความยุติธรรม และความถูกต้อง โดยมีการดำเนินการดังนี้ 1) การขออนุญาตเข้าทำการศึกษาในพื้นที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) การขอความร่วมมือในการเป็นผู้ให้ข้อมูล 3) การใช้คำถามอย่างระมัดระวัง 4) การสะท้อนข้อมูลในระหว่างการเก็บข้อมูลระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้เก็บรวบรวมข้อมูล 5) การสะท้อน

ข้อมูลระหว่างคณะทำงานและ 6) การสะท้อนความคิดเพื่อยืนยันผลการศึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูล จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจะถูกนำมาถอดเทปแบบคำต่อคำ และค้นหาประเด็นสำคัญโดยการทำการสังเคราะห์เนื้อหา ด้วยวิธี Inductive coding ประโยคแต่ละประโยคถูกอ่านอย่างละเอียดเพื่อค้นหากลุ่มคำที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และจำแนกประเด็นหลัก ข้อมูลทั้งหมดถูกตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulations)¹³ คือ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านระเบียบวิธีวิทยาการ (Methodological triangulation) ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลทั้งการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม 2) การให้ผู้ให้ข้อมูลได้ตรวจสอบและรับรองความถูกต้องของข้อมูล (Member check) ที่ผู้วิจัยใช้วิธีการคืนข้อมูลแก่ชุมชน เป็นการเสนอข้อค้นพบ/ข้อสรุปและบทสรุปให้กับชุมชนสอบทาน เพื่อดูว่าข้อสรุปและบทสรุปของนักวิจัยสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลเพียงใด

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพของชุมชน ประกอบด้วย ทิศทางสังคมด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ทิศทาง ประกอบด้วย 1) ทิศระดับบุคคล ได้แก่ คนสำคัญ ผู้นำ คนเก่ง อาสาสมัคร ในแต่ละหมู่บ้าน ตลอดจนเรื่องของคนเหล่านั้นมีความชำนาญเพื่อนำมาเป็นประโยชน์ให้กับชุมชน 2) ทิศระดับกลุ่ม เป็นผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ที่ร่วมตัวกันทำกิจกรรมเกี่ยวกับอาหารของชุมชน มีการพัฒนาจนยกระดับเป็นแหล่งเรียนรู้ เช่น ธนาคารอาหารชุมชน กลุ่มเกษตรผสมผสาน (สวนผสม) ธนาคารน้ำ ธนาคารข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน กลุ่มยุวเกษตร กลุ่มพลังงานชุมชน โรงเรียนข้าวชุมชน และศูนย์พิทักษ์สิทธิผู้บริโภค เป็นต้น

2.2 ทิศด้านทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งประโยชน์ในชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนา เช่น ที่ดิน ขณะนี้มีที่ดินในตำบลจำนวนมาก และที่ดินยังเป็นของคนในตำบลเป็นผู้ถือครอง ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีแนวคิดที่ว่า “พื้นที่สำคัญเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร คือ ที่ดิน พยายามสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในตำบลไม่ขายที่ดิน เพื่อรักษาพื้นที่ไว้ทำการเกษตร”

2.3 ทิศเงิน ประกอบด้วย เครือข่ายองค์กรการเงิน (กลุ่มออมทรัพย์หมู่ที่ 4) กองทุนแม่ของแผ่นดิน กองทุนพัฒนาหมู่บ้านและกองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล

2.4 ทิศองค์กร/หน่วยงาน/สถาบัน ที่เป็นปัจจัยเอื้อในการพัฒนา ได้แก่ องค์กรภายในพื้นที่ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล โรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กวัยก่อนเรียน รพ.สต. สำนักงานเกษตรตำบล เป็นต้น และองค์กรภายนอกพื้นที่ ที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ เงินทุนสนับสนุนการพัฒนา ได้แก่ สถาบันการจัดการระบบสุขภาพ ภาคใต้ (สจรส.) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สถาบันการศึกษาต่าง ๆ

ทุนทางสังคม มีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดของ พัทธัม¹² ที่กล่าวว่าทุนทางสังคม เป็นลักษณะเด่นขององค์กรทางสังคม เช่น ความไว้วางใจ บรรทัดฐาน และเครือข่าย ซึ่งสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของสังคม นอกจากนี้อาจแบ่งทุนทางสังคมของตำบลกรณีศึกษาออกเป็น ทุนเชิงโครงสร้าง และทุนเชิงกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของอัฟฟอฟ¹⁴ ดังนี้

1) ทุนเชิงโครงสร้าง (Structural social capital) ได้แก่ บทบาทหน้าที่ ที่จัดตั้งขึ้นแก่บุคคลที่รวมอยู่ในกลุ่ม เป็นข้อกำหนดกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับด้านอาหารของชุมชนร่วมกัน แต่ละกลุ่มมีการเลือกประธานกลุ่มและคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ

2) ทุนเชิงกระบวนการเรียนรู้ (Cognitive social capital) ได้แก่ ค่านิยม คุณค่าทางจิตใจ ทศนคติ และความเชื่อหรือฐานคิดในการทำงานของกลุ่มต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหารของชุมชน ซึ่งทุนทางสังคมได้ปลูกฝังสมาชิกในกลุ่มให้มีวัฒนธรรม วิธีคิดและอุดมการณ์เพื่อประโยชน์ส่วนรวม จนสามารถสรุปได้ว่า “บ้าน วัด โรงเรียน: หล่อหลอมค่านิยมร่วมของผู้คน” ทำให้ผู้นำแต่ละคน มีค่านิยม และฐานคิดต่าง ๆ คือ ทุกคนมีอุดมการณ์ในการพัฒนา รักบ้านเกิด จิตอาสา เสียสละเพื่อส่วนรวม พึ่งตนเองก่อนที่จะให้รัฐช่วยเหลือ และพัฒนาจากฐานของทรัพยากรท้องถิ่น

2. รูปแบบการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหาร

องค์การบริหารส่วนตำบลควนรู (อบต.) มีกลไกการทำงานในการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหาร ผ่านระบบความมั่นคงทางอาหารและสัมมาชีพ ซึ่งเป็นระบบที่เกิดจากการรวมกลุ่มทุนทางสังคมร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหารของชุมชน เช่น ธนาคารอาหารชุมชน กลุ่มเกษตรผสมผสาน (สวนสมรม) ธนาคารน้ำ ธนาคารข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน กลุ่มยุวเกษตรกร กลุ่มพลังงานชุมชน โรงเรียนข้าวชุมชน และศูนย์พิทักษ์สิทธิผู้บริโภค เป็นต้น โดย อบต. มีรูปแบบการจัดการด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร ดังนี้

1) การจัดการงาน โดย อบต. มีนโยบายด้านความมั่นคงทางอาหารชัดเจนและต่อเนื่อง มีการวางแผนอย่างบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ บรรจุโครงการความมั่นคงทางอาหารไว้ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาตำบล และมีการติดตามการดำเนินงานตามแผนเป็นระยะ ๆ

2) การจัดการคน ผู้บริหาร อบต. เชื่อว่า “คน เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาชุมชน” มีการพัฒนาศักยภาพคนในตำบลอย่างต่อเนื่อง ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ประชุมเพื่อถ่ายทอดความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การศึกษาดูงานข้ามพื้นที่ เพื่อเปิดโลกทัศน์ในการพัฒนา และนำมาทดลองใช้จริงกับแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ พร้อมทั้งมีการประเมินผลร่วมกันเพื่อหาแนวทางพัฒนาต่อไปการกระจายความรับผิดชอบแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับด้านอาหาร มีกระจายอยู่ในหมู่บ้านต่าง ๆ โดยมีแกนนำที่มีจิตอาสาดำเนินการ เช่น โรงเรียนข้าวชุมชน ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 4, 5 และ 6

กลุ่มยุวเกษตรกร อยู่ในโรงเรียนบ้านโคกค่าย แกนนำบางคนใช้บ้าน หรือที่ดินของตนเองเป็นแหล่งเรียนรู้ เช่น แหล่งเรียนรู้เกษตรผสมผสาน หรือสวนสมรม เป็นต้น นอกจากนี้มีการส่งเสริมการรวมกลุ่ม เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนายกระดับแหล่งเรียนรู้ให้เป็นห้องเรียนเรื่องต่าง ๆ ในชุมชนที่ทุกคนสามารถไปเรียนรู้ได้ และแกนนำทุกคนสามารถเป็นวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้ได้

3) การจัดการฐานทรัพยากร ประกอบด้วย ทรัพยากรดิน น้ำ และพันธุกรรมพืช ดังนี้

การจัดการทรัพยากรดิน โดยมีการอนุรักษ์ที่ดิน ที่ดิน นายก อบต. ได้พยายามสร้างจิตสำนึกกับชาวบ้านไม่ให้ขายที่ดิน เพราะมีความเชื่อว่า “ดิน เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการทำการเกษตรเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร” นอกจากนี้มีการจัดซื้อที่ดินเพิ่ม เพื่อนำมาเป็นที่สาธารณะทำเป็นธนาคารอาหารชุมชน เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารได้ นอกจากเป็นแหล่งผลิตอาหารชุมชนแล้วยังจะทำให้เกิดระบบนิเวศที่สมดุล และรักษาสภาพดินโดยการไม่ใช้สารเคมี

การจัดการทรัพยากรน้ำ เนื่องจากตำบลควนรูไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่เป็นลำคลองสายใหญ่ ๆ ผู้บริหาร อบต. จึงมีวิธีการบริหารจัดการน้ำในตำบล โดยอาศัยแหล่งน้ำขนาดเล็กที่มีกระจายอยู่ในตำบล หรือสระน้ำส่วนบุคคล โดยทำการรวบรวมข้อมูลแหล่งน้ำต่าง ๆ ในตำบล เพื่อวางแผนในการจัดทำเหมืองส่งน้ำให้เชื่อมโยงระหว่างหมู่บ้าน และชุดสระน้ำในที่ดินสาธารณะเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังได้ประสานกับกรมชลประทาน ในการจัดทำเหมืองส่งน้ำ สูบน้ำจากคลองเก็บไว้ในสระและเปิดเหมืองส่งน้ำไปใช้ในที่นาและแหล่งผลิตอาหารในหมู่บ้านต่าง ๆ ครอบคลุมทั้งตำบลในฤดูทำนาหรือหน้าแล้ง มีการรณรงค์การใช้น้ำร่วมกันอย่างยั่งยืนในชุมชน โดยให้ทุกคนช่วยกันประหยัดและใช้น้ำอย่างคุ้มค่า

ขณะนี้ได้วางแผนชุดสระเป็นธนาคารน้ำเพิ่มเติมในที่ดินประมาณ 25 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะ ชุดเป็นสระน้ำและทำประปาของชุมชน โดยได้รับงบประมาณจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ผู้บริหาร อบต. ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า

“จะระดมทุนไปเรื่อย ๆ เพื่อซื้อที่ดินเพิ่มเติมและจะชุดสระน้ำให้ทั่วทั้งตำบล เราเรียกว่า “ธนาคารน้ำ” เพราะสระน้ำเป็นที่รับฝากน้ำทั้งจากน้ำธรรมชาติ และน้ำที่ส่งมาจากเหมืองส่งน้ำ เมื่อหน้าแล้งจะเปิดน้ำ ส่งน้ำเชื่อมโยงไปสู่ที่นาและแหล่งผลิตอาหารในหมู่บ้านต่าง ๆ” การจัดการพันธุกรรมพืช ตำบลควนรูมีแหล่งเรียนรู้ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน ที่ทำหน้าที่คัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นเมือง เพื่อไม่ให้เป็นเหมือนกับพันธุ์อื่น ๆ และเป็นพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมในการปลูกในพื้นที่ควนรู นอกจากนี้ศูนย์ดังกล่าวยังทำหน้าที่แจกจ่ายเมล็ดพันธุ์พืช ให้ชาวบ้านยืมพันธุ์ข้าวในฤดูทำนา และเก็บคืนหลังจากฤดูเก็บเกี่ยว ขณะนี้ได้เข้าร่วมโครงการวิจัยพันธุ์พืชท้องถิ่น เป็นโครงการตามพระราชดำริของ

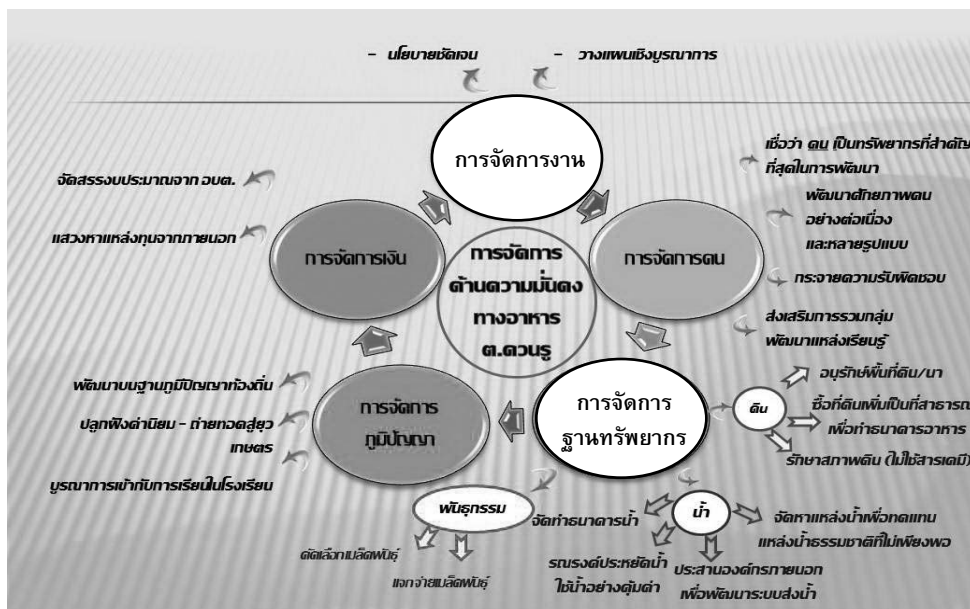
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เพื่อจะทำให้พันธุ์พืชในตำบล
ควนรู สามารถนำไปปลูกขยายพันธุ์ต่อไปได้โดยไม่ต้องพึ่งพา
เมล็ดพันธุ์จากบริษัทขนาดใหญ่

4) การจัดการภูมิปัญญาตำบลควนรูมีการพัฒนา
แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหาร บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น
เนื่องจากการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ทั้งในการ
ทำนา ปลูกผัก หรือทำสวน ได้มีการปลูกฝังค่านิยมของคน
รุ่นใหม่ ให้เห็นความสำคัญของการทำเกษตรกรรม ซึ่งเป็น
ฐานการผลิตอาหารที่สำคัญในชุมชน โดยแกนนำในแหล่ง
เรียนรู้ต่าง ๆ ได้เป็นวิทยากรถ่ายทอดภูมิปัญญาเหล่านี้สู่
เยาวชนรุ่นใหม่ และมีการจัดตั้งกลุ่มยุวเกษตรกรในโรงเรียน
บ้านโคกค่าย นอกจากนี้โรงเรียนยังมีการบูรณาการการทำ
นาเข้ากับการเรียนรู้ในโรงเรียน รวมทั้งเกิดการผสมผสาน

อนุรักษ์วัฒนธรรมกับวิถีการทำนา เช่น การ “ออกปาก
ดำนา” “การดำนา วางวาว เป่าปั้ง”

5) การจัดการทุน (การเงิน) มีการจัดสรรงบประมาณจาก อบต. สนับสนุนแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มีการจัด
ตั้งเครือข่ายองค์กรการเงิน (กลุ่มออมทรัพย์ หมู่ที่ 4) กองทุน
แม่ของแผ่นดิน และกองทุนพัฒนาหมู่บ้านเพื่อเป็นแหล่งรับ
ฝาก - กู้ยืมเงินของคนในชุมชนที่ทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่ง
เงินทุนได้สะดวก การกู้ยืมเงินโดยไม่ต้องใช้หลักฐานค้ำ
ประกันเหมือนสถาบันการเงินของรัฐ แต่ใช้คนในชุมชนเป็น
ผู้ค้ำประกันแทน “คนที่ส่วนใหญ่เป็นพี่น้องกัน มีความไว
วางใจกัน เกื้อกูลกัน”

จากกลไกการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหาร
ของตำบลควนรู ที่กล่าวมาแล้ว (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 การจัดการด้านความมั่นคงทางอาหาร ตำบลควนรู อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา

3. รูปแบบการจัดการด้านอาหารปลอดภัย

องค์การบริหารส่วนตำบลควนรู ได้มีกลไกการ
จัดการด้านอาหารปลอดภัย ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่อาหาร
ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังนี้

1) ต้นน้ำ เริ่มตั้งแต่การปลูกข้าว ปลูกพืช
ผักต่าง ๆ มีการเตรียมดินที่ถูกต้อง ใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนการใช้
ปุ๋ยเคมี การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่ไม่มีการปนเปื้อน และ
เป็นเมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสมกับการปลูกในพื้นที่ควนรู
นอกจากนี้มีการทำสวนสมรมเพื่อรักษาสมดุลของระบบ
นิเวศ “เรามีการอบรมการเตรียมดินที่ถูกต้อง การคัดเมล็ด
พันธุ์ที่เหมาะสม ตั้งแต่เริ่มปลูกข้าว หรือพืชผัก”

2) กลางน้ำเป็นขั้นตอนการแปรรูป การบรรจุภัณฑ์
มีการจัดการด้านความปลอดภัย โดยมีการตรวจประเมิน

สุขลักษณะอาหาร การตรวจคุณภาพอาหารที่จำหน่ายใน
ชุมชน และอาหารที่ผลิตในชุมชนก่อนออกสู่ตลาด การขอรับ
การประเมินการปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงสีข้าวชุมชน ซึ่งโรงสีข้าว
ชุมชน หมู่ที่ 6 ได้รับการรับรองจาก อย. แล้ว เป็นการสะท้อน
ถึงสุขลักษณะของสถานที่ผลิตและกระบวนการผลิตของโรงสี
ข้าว ตั้งแต่การตรวจรับ การลดความชื้น การทำความสะอาด
กะเทาะเปลือก การขัดสี การคัดแยกคุณภาพ การบรรจุ การ
เก็บรักษาและการขนส่ง เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัยและมี
คุณภาพเหมาะสำหรับการบริโภค

3) ปลายน้ำเป็นขั้นตอนการจำหน่ายที่ตลาด และ
คำนียมการบริโภค มีการจัดการด้านความปลอดภัย ตั้งแต่
การจัดให้มีตลาดนัดสีเขียวเพื่อนำพืช ผัก และสินค้าเกษตร
ที่ปลอดภัยมาจำหน่ายในชุมชน และส่งจำหน่ายที่ตลาด

เกษตร ทุกวันศุกร์ การณรงค์จัดเลี้ยงด้วยอาหารบุฟเฟต์ในงานเลี้ยงในชุมชน และการจัดให้มีครัวกลาง สำหรับปรุงอาหารกลางวันแล้วกระจายไปสู่ศูนย์เด็กเล็กทั้ง 3 ศูนย์ในตำบล

นายก อบต. บริหารจัดการเรื่องความปลอดภัยของอาหาร โดยมีระบบกลไกการทำงานขับเคลื่อนผ่านระบบการดูแลสุขภาพในตำบล ซึ่งประกอบด้วย ทูทางสังคมในตำบล ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหาร ที่เป็นทั้งหน่วยงานราชการในพื้นที่ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และทูทางสังคมที่เกิดจากภาคประชาชนที่มีจิตอาสา รวมตัวกันทำกิจกรรมเกี่ยวกับอาหารปลอดภัย เช่น ศูนย์พิทักษ์สิทธิผู้บริโภค โรงเรียน อสม. ซึ่งเกิดจาก อสม. ที่ผ่านการอบรม อสม. เชี่ยวชาญ และโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โดยแต่ละกลุ่มกิจกรรมได้พัฒนาระดับเป็นแหล่งเรียนรู้ มีบทบาทหน้าที่เชื่อมประสานกัน ดังนี้

1) ศูนย์พิทักษ์สิทธิผู้บริโภค: หน่วยงานภาคประชาชนที่ช่วยในการเฝ้าระวังและคุ้มครองผู้บริโภค ดำเนินการรับแจ้งร้องเรียนจากผู้บริโภค ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค นอกจากนี้ศูนย์พิทักษ์สิทธิผู้บริโภค ดำเนินการประสานงานร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในการขับเคลื่อนด้านความปลอดภัยทางด้านอาหาร ประสานกับโรงเรียน อสม. ในการตรวจสอบและเก็บรวบรวมข้อมูลมาตรฐาน อาหารปลอดภัยรวมทั้งโครงการณรงค์จัดอาหารบุฟเฟต์ ในงานต่าง ๆ ภายในตำบล

2) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล: เฝ้าระวังภาวะโภชนาการ ให้ความรู้เรื่องอาหารปลอดภัย และคุ้มครองผู้บริโภค ดำเนินการตรวจประเมินมาตรฐานสุขลักษณะตามหลักของกรมอนามัย ตรวจคุณภาพของอาหารที่จำหน่ายในชุมชนและผลผลิตที่ออกสู่ตลาดตามเกณฑ์มาตรฐาน เช่น กลุ่มขนมจีน กลุ่มน้ำพริก จัดการเฝ้าระวังภาวะโภชนาการและปัญหาสุขภาพโดยประสานงานในการประเมินภาวะโภชนาการในโรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ร่วมกับ โรงเรียน อสม.

3) โรงเรียน อสม. เกิดจากแกนนำ อสม. เชี่ยวชาญ 38 คน ออกแบบหลักสูตรร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อยกระดับพัฒนาขีดความสามารถในการประสานงานกับเครือข่ายร่วมกันขับเคลื่อนสุขภาพ เฝ้าระวังโรคติดต่อและไม่ติดต่อ ดูแลผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสให้สามารถเข้าถึงบริการ การคัดกรองภาวะเสี่ยงต่าง ๆ ส่งเสริมเฝ้าระวังโภชนาการแม่และเด็ก ประสานงานร่วมกับศูนย์พิทักษ์สิทธิผู้บริโภคในการตรวจสอบวัดระดับความปลอดภัยในอาหารและให้ข้อมูลในเรื่องการบริโภคอาหารที่มีสารเคมีปนเปื้อน

4) โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ นำโดยผู้อำนวยการโรงเรียน ดำเนินการส่งเสริมความเพียงพอของอาหารที่มีคุณภาพ การออกกำลังกาย และการดูแลสุขภาพนักเรียนทุกคน โดยทำงานประสานกับโรงเรียน อสม. โรงพยาบาล

ส่งเสริมสุขภาพตำบล ทำการประเมินภาวะสุขภาพและโภชนาการ เฝ้าระวังภาวะโภชนาการในเด็กวัยก่อนเรียน และวัยเรียน

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สามารถสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชน ในรูปของทุนทางสังคม ทั้งระดับบุคคลและกลุ่ม มีการร่วมกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหาร โดยใช้หลักการทำงานคือ ร่วมรับรู้ปัญหา ร่วมคิดหาทางออก (จัดทำแผนบูรณาการ) ร่วมลงมือปฏิบัติอย่างเสมอภาค ร่วมประเมินผล ร่วมชื่นชมผลงาน ร่วมถ่ายทอดวิธีคิดและกระบวนการ และร่วมสร้างวัฒนธรรมเกษตรกรรมแบบยั่งยืน ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางอาหารของชุมชน และมีอาหารปลอดภัย เพื่อให้อนุชนในชุมชนได้บริโภค (ภาพที่ 2)

การอภิปรายผล

จากรูปแบบการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหารของตำบลควนรู พบว่า สอดคล้องกับเป้าหมายสำคัญของมติที่ประชุมนานาชาติ เรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ ครั้งที่ 2 ที่มีเป้าหมายว่า นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพควรสร้างหลักประกันให้ประชาชนสามารถเข้าถึงอาหารที่ติดต่อสุขภาพอย่างเพียงพอ¹⁵ และสอดคล้องกับการดำเนินงานขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ ชุดที่ 1 เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารตลอดห่วงโซ่อาหาร ครอบคลุมถึงการดูแลฐานทรัพยากรการผลิตอาหารให้สามารถผลิตอาหารได้อย่างมีคุณภาพ เพียงพอและยั่งยืน การจัดการดินและน้ำ การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมอย่างเหมาะสม¹⁶ ซึ่งการทำเกษตรแบบหลากหลาย และระบบอาหารท้องถิ่นที่มีการจัดการครบวงจร ให้ความมั่นคงทางอาหารมีความสมดุลทั้งในเชิงปริมาณ ซึ่งชุมชนจะมีอาหารที่เพียงพอในธรรมชาติตามฤดูกาล และในเชิงคุณภาพที่อาหารจะมีความปลอดภัย และที่สำคัญคือมีความหลากหลายของอาหารจะสร้างคุณภาพของการดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล นอกจากนี้ความมั่นคงทางอาหารแล้ว การเกษตรและระบบอาหารท้องถิ่นยังสร้าง “ความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม” อีกด้วย¹⁷

การจัดการด้านอาหารปลอดภัยตลอดห่วงโซ่อาหารของตำบลควนรู มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2551 ที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการดูแลคุณภาพและความปลอดภัยอาหารในห่วงโซ่อาหาร เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค¹⁸ การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการอาหารปลอดภัย โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนเป็นสิ่งที่สำคัญ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา ดำเนินการค้นหาข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลกระทบทางสุขภาพที่เกิดขึ้น หาแนวปฏิบัติและดำเนินกิจกรรมสร้างเสริมให้มีอาหารปลอดภัยในหมู่บ้าน โดยการจัดเวทีเสวนา ทบทวนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นการเสริมพลังอำนาจด้านความรู้ให้แก่ประชาชน ที่ควบคุมการผลิตและการดูแลให้เกิดสุขภาวะที่ดีกับคนในชุมชน¹⁹

ข้อเสนอแนะ

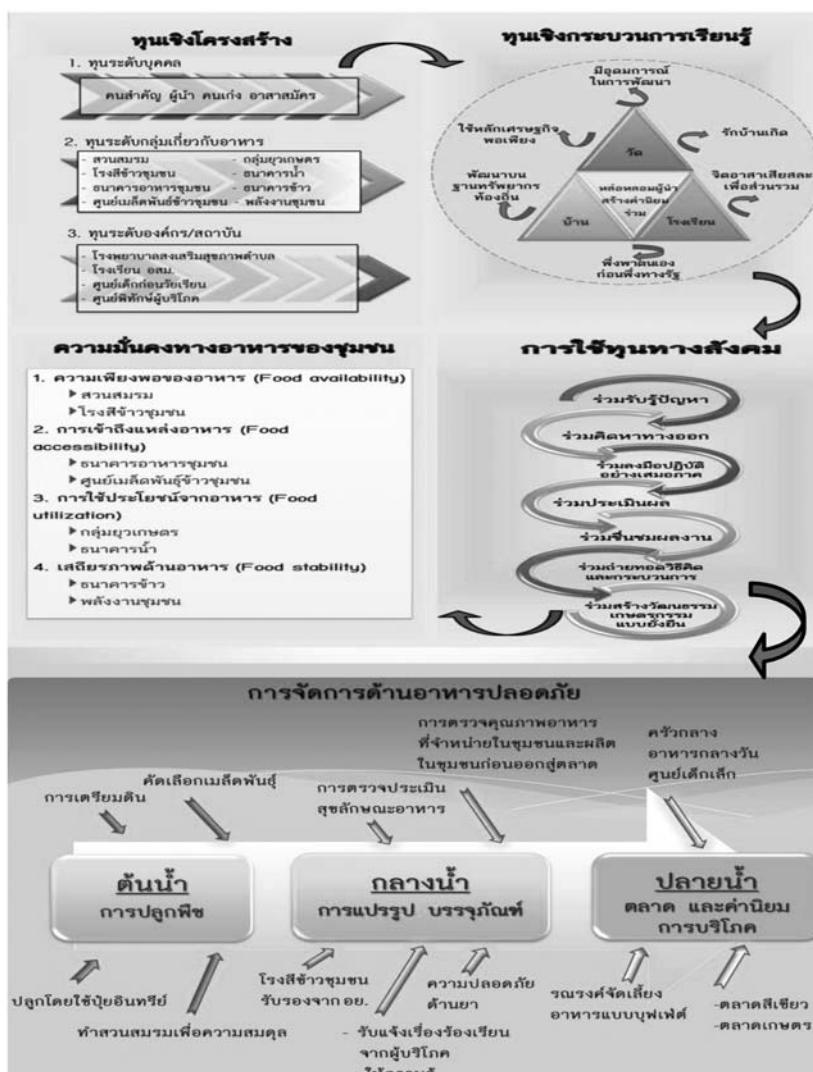
1. ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของทุนทางสังคมที่มีอยู่แล้ว โดยเฉพาะ “ทุนคน” ทั้งระดับบุคคล และระดับกลุ่ม ให้มีศักยภาพสูงขึ้น เช่น การศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้จากพื้นที่อื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง การเสริมแรง/สร้างแรงจูงใจให้ “ทุนคน” มีกำลังใจในการทำงาน รวมทั้งการค้นหาและสร้างทุนทางสังคม “รุ่นใหม่” ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นฟันเฟืองที่สำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหารและอาหารปลอดภัยของตำบล

2. ควรส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหารและอาหารปลอดภัยให้คงอยู่อย่าง

ต่อเนื่อง โดยการผลักดันกลไกการทำงานผ่านระบบต่าง ๆ ภายในตำบลที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของทุนทางสังคม ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน โดยการนำมาเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ และโครงการที่ชัดเจน

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันการจัดการระบบสุขภาพ
ภาคใต้ (สจรส.) ผู้สนับสนุนทุนสำหรับการวิจัยในครั้งนี้
บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัยเรื่องศักยภาพ
และรูปแบบการจัดการด้านอาหารและโภชนาการ ตำบล
ควนรู อำเภอวัดหมิง จังหวัดสงขลา

ภาพที่ 2 ศักยภาพและรูปแบบการจัดการด้านความมั่นคงทางอาหารและอาหารปลอดภัยตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

เอกสารอ้างอิง

- Food and Agriculture Organization. World Food and Agriculture in Review. The State of Food and Agriculture; 2008.
- อภิญา ตันทวีวงศ์. บนเส้นทางการจัดการด้านอาหารเพื่อคนไทยทั้งมวล. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรมพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกฯ; 2556.
- วิฑูรย์ เลื่อนจำรูญ, และคณะ. ปฏิรูปเกษตรกรรมเพื่อความมั่นคงทางอาหาร. นนทบุรี: มูลนิธิชีววิถี; 2548.
- สุภา ไยเมือง. ตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารระดับชุมชน. รายงานวิจัยภายใต้ “โครงการขับเคลื่อนประเด็นเกษตรและอาหารเพื่อสุขภาพ ตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2551”; 2555.
- Wallapha Changjeraja and Somjit Daenseekaew. Community Participation in Analyzing Strategies to Improve the Quality of Life of Rubber Tree Farmers in the Mekong River Basin of Buengkan Province. Journal of Nurse Association of Thailand, North-Eastern Division 2012; 30(2): 166-174.
- ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร, วิเชียร จาญพจน์, อภินันท์ กำนัลรัตน์, วินิจ ชุมบุรุษ, นิกร ยางทอง, และคณะ. สถานการณ์และ ผลกระทบต่อสุขภาพของการใช้สารเคมีในภาคเกษตรกรรม: กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลบางเหริ่ง อ.ควนเนียง จ.สงขลา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม; 2548.
- คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ. กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ; 2556.
- Palachai T, Piaseu N, Jarupat S. Factors Related to Food Security among Adolescents in A Rural Community of the Northeastern Thailand. Journal of Nursing and Health Care 2016; 34(2): 142-151.
- ผาสข แก้วเจริญตา, วิรัช เล่ายี่, สนั่น อำเมือง, ราตรี เพ็งใจ, อารีย์รัตน์ อยู่ยั้ง, สำเริง สว่างใจ. บทบาทของโรงพยาบาลชุมชนและตำบลในการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพ. การประชุมวิชาการโภชนาการแห่งชาติ ครั้งที่ 8: โภชนาการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ, 72-74. วันที่ 6 - 8 ตุลาคม ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทคบางนา กรุงเทพมหานคร; 2557.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน). ปฏิรูปประเทศไทยให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง. ข่าวชุมชน 2554; 130 (มกราคม-กุมภาพันธ์): 5-7.
- วิจิตา นินวน, นิภา ชุสุข. ทูทางสังคมและความเข้มแข็งของชุมชนในตำบลหนองแรด อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 2557; 33(5): 111-121.
- Putnam RD. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York: Touchstone Rockefeller Center; 2000.
- Guba EG. Y.S. Lincoln. Competing Paradigms in Qualitative Research. In Denzin, N.K. and Y.S. Lincoln (eds.), Handbook of Qualitative Research (2nd edition): 487 – 508. Thousand Oaks, CA: Sage Publications; 1994
- Uphoff. Understanding Social Capital: Learning from the Analysis and Experience of Participation, in P. Dasgupta and I. Serageldin (eds), Social Capital: A Multifaceted Perspective, 215-249. Washington, DC: World Bank; 2000.
- สินศักดิ์ชนม์ อุ้นพรมมี. พัฒนาการสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพ: รายงานการประชุมระดับโลกเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ (1st ed.). กรุงเทพมหานคร: โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข; 2556.
- ยุคล ล้มแหลมทอง, ไกรสิทธิ์ ตันติศิรินทร์. การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคงทางอาหาร โภชนาการ และสุขภาพ. ในการประชุมวิชาการโภชนาการแห่งชาติ ครั้งที่ 8 เรื่องโภชนาการเพื่อการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค 21-22. วันที่ 6-8 ตุลาคม ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทคบางนา กรุงเทพมหานคร; 2557.
- ปิยาพร อรุณพงษ์. นัยยะความมั่นคงทางอาหารในกระแสความเปราะบางของสังคมผู้ผลิต. ในเอกสารประกอบเวทีสัมมนาวิชาการเรื่อง คุณค่า ความหมายของชาวนา และชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์, 1-12. วันที่ 15 สิงหาคม 2556 ณ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2556.
- วิชัย เทียนถาวร. การคุ้มครองผู้บริโภคด้านคุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร. ในการประชุมวิชาการโภชนาการแห่งชาติ ครั้งที่ 7 ความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการในบริบทอาเซียน, 23-24. วันที่ 7-9 ตุลาคม ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทคบางนา กรุงเทพมหานคร; 2556.
- ชนนาถ พจนามาตร์, สมบูรณ์ จัยวัฒน์, สงกรานต์ ก้อนแก้ว, นงลักษณ์ จันทน์แก้ว. การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการหมู่บ้านอาหารปลอดภัย. พยาบาลสาร 2555; 39 (1): 35-45.